

Gospodarowanie populacjami zwierzyny we współpracy Lasów Państwowych i Polskiego Związku Łowieckiego

Marian Flis

Zakład Gospodarki Łowieckiej, Katedra Etologii Zwierząt i Łowiectwa, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie,
ul Akademicka 13, 20-950 Lublin
marian.flis@up.lublin.pl

Gospodarka łowiecka, to swego rodzaju uboczny element związany głównie z ekosystemami leśnymi i rolnymi. Prowadzona jest przez myśliwych, w ramach realizowania pasji, na zasadach określonych ustawą – Prawo łowieckie. Naczelną zasadą jest fakt, iż zwierzęta łowne w stanie wolnym definiowane są jako dobro ogólnonarodowe i stanowią własność Skarbu Państwa, a zatem tak naprawdę są własnością całego społeczeństwa. Z kolei łowieckie pozyskanie, w ramach uzgodnień w zakresie rocznej możliwości eksploatacji poszczególnych gatunków, realizowane jest przez myśliwych zrzeszonych w kołach łowieckich lub myśliwych dokonujących odstrzału w ośrodkach hodowli zwierzyny administrowanych przez Lasy Państwowe i Polski Związek Łowiecki. Liczba myśliwych w Polsce to ok. 128,5 tys. i jest to jeden z najniższych odsetków wśród społeczeństwa, w odniesieniu do innych krajów europejskich. W Polsce funkcjonuje prawie 2800 kół łowieckich prowadzących działalność w obrębie terenów administracyjnych, jakimi są obwody łowieckie (ok. 4700 obwodów), które są wydzierzawiane kołom łowieckim na okres 10 lat. Łączna powierzchnia tych obwodów stanowi nieco ponad 26 mln hektarów, zaś powierzchni leśna stanowi nieco ponad 8 mln hektarów, a zatem średnia lesistość kształtuje się na poziomie wynoszącym ok. 31%. Taki stan rzeczy sprawia, że w zdecydowanej większości są to obwody łowieckie polne. Oprócz tego gospodarka łowiecka prowadzona jest w ramach ośrodków hodowli zwierzyny, gdzie dominującą rolę pełnią ośrodki administrowane przez Lasy Państwowe, których jest 142 i gospodarują one na powierzchni nieco ponad 1,8 mln hektarów. Zadania te realizują w 188 obwodach łowieckich, o charakterze leśnym, w ramach sprawowanego zarządu. Z kolei ośrodki hodowli zwierzyny Polskiego Związku Łowieckiego w liczbie 18, gospodarują w 36 obwodach łowieckich o zróżnicowanym charakterze, a ich powierzchni przekracza nieco ponad 250 tys. hektarów. Niezależnie od charakteru obwodu dzierżawcy lub ich zarządcy ponoszą koszty związane z ich użytkowaniem tzw. tenutę dzierżawną, która rocznie dla samych obwodów będących w gestii PZŁ wynosi ok. 21 mln złotych a dla OHZ-tów Lasów Państwowych kształtuje się na poziomie ok. 1,3 mln złotych. Środki te wypłacane są organom administracji samorządowej tj. gminom, na terenie których usytuowany administracyjnie jest dany obwód łowiecki, lub jego poszczególne części, w ujęciu powierzchniowym.

Niezależnie od podmiotu prowadzącego gospodarkę łowiecką, w danym obwodzie łowieckim, wszelkie aktywności w tym zakresie wynikają z przepisów art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1995 roku – Prawo łowieckie. Według zapisów ustawowych gospodarowanie populacjami zwierzyny wymaga w szczególności: tworzenia stałych i okresowych osłon dla zwierzyny (lasy, zadrzewienia, zakrzewienia, remizy, osłony miejsc lęgowych), wzbogacania naturalnej bazy żerowej dla zwierzyny w lasach, zachowania istniejących naturalnych zbiorników wodnych, rekonstrukcji i tworzenia nowych, utrzymywania korytarzy (ciągów) ekologicznych dla zwierzyny, utrzymywania struktury wiekowej i płciowej oraz liczebności populacji zwierzyny właściwych dla zapewnienia równowagi ekosystemów oraz realizacji głównych celów gospodarczych w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie, jak również ochrony zwierzyny przed zagrożeniem ze strony ruchu pojazdów samochodowych na drogach krajowych i wojewódzkich. Zadania te są realizowane niezależnie od charakteru obwodu jak również podmiotu zajmującego się prowadzeniem gospodarki łowieckiej. Dodatkowo ośrodki hodowli zwierzyny realizują inne cele, niż tylko te typowe związane z szeroko rozumianym gospodarowaniem populacjami. Ta swoista misja obejmuje: prowadzenie wzorcowego zagospodarowania łowisk i wdrażanie nowych osiągnięć z zakresu łowiectwa, prowadzenie badań naukowych, odtwarzanie populacji zanikających gatunków

zwierząt dziko żyjących, hodowlę rodzimych gatunków zwierząt łownych w celu zasiedlania łowisk, hodowlę zwierząt łownych szczególnie pożytecznych w biocenozach leśnych, prowadzenie szkoleń z zakresu łowiectwa.

W ogólnym znaczeniu gospodarowanie populacjami zwierzyny, wiąże się z określaniem liczebności, przyrostu zrealizowanego oraz rozmiaru pozyskania na zasadach zrównoważonego rozwoju w ujęciu poszczególnych sezonów łowieckich. Dodatkowo działania myśliwych skupiają się na poprawie warunków bytowania jak i wprowadzania zabiegów dokarmiania w okresach krytycznych dla zwierzyny pod względem możliwości jej przetrwania. Niezmiernie ważnym aspektem są również elementy związane z zachowaniem korytarzy migracyjnych oraz zabezpieczaniem upraw rolnych przed szkodami wyrządzanymi przez zwierzynę jak również szacowanie strat i wypłata odszkodowań, jeżeli takie szkody wystąpią. Elementy te generują dość wysokie koszty funkcjonowania zarówno kół łowieckich jak i ośrodków hodowli zwierzyny. W samych OHZ-tach Lasów Państwowych zatrudnionych jest ponad 130 osób, jako pracownicy etatowi, co rocznie generuje koszty ponad 3,8 mln złotych. Z kolei w kołach łowieckich, realizacja zadań z zakresu gospodarki łowieckiej oparta jest na pracy społecznej myśliwych. Według danych ze sprawozdawczości, w każdym sezonie łowieckim jest to ok. 9 mln godzin pracy, które szacunkowo wyceniane są corocznie na ok. 500 mln złotych. Nie oznacza to, że myśliwi nie ponoszą wprost kosztów związanych z zagospodarowaniem obwodów, poprawą naturalnych warunków bytowania zwierzyny, dokarmianiem, czy wreszcie organizacją polowań, poprzez zakup materiałów i usług. Rocznie wartość tych kosztów oszacowana została na ok. 65 mln złotych i stanowią one ok. 21% kosztów ogólnych funkcjonowania kół łowieckich. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż według różnych szacunków coroczny wkład myśliwych w ochronę przyrody wyceniany jest na ok. 1 mld złotych.

Dość istotną kwestią związaną z prowadzeniem gospodarki łowieckiej są szkody wyrządzone przez zwierzynę w ekosystemach leśnych, a przede wszystkim w agrocenozach. O ile za szkody wyrządzone przez zwierzynę w lasach odszkodowania a raczej tzw. partycypowanie kół łowieckich w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną jest niewielkie lub nie jest naliczana kwota odszkodowań w przypadku wykonania założonego na dany sezon odstrzału zwierzyny płowej, to szkody w uprawach rolniczych są dość istotną pozycją budżetu zarówno kół łowieckich jak i ośrodków hodowli zwierzyny. W sezonie łowieckim 2021/22 łączne zobowiązania z tego tytułu wyniosły prawie 118 mln złotych, z czego ok. 10% wypłaciły Lasy Państwowe za obwody stanowiące ośrodki hodowli zwierzyny, zaś resztę, tj. ponad 105 mln złotych koła łowieckie i ośrodki hodowli zwierzyny PZŁ.

Reasumując, w obecnym systemie prawnym gospodarowaniem populacjami zwierzyny zajmują się głównie myśliwi zrzeszeni w kołach łowieckich i w niewielkiej części administracja Lasów Państwowych. Wszelkie zabiegi z tym związane wymagają wydatków na poszczególne obszary działań. Z kolei obecny model prawny sprawia, że właścicielem zwierzyny za życia pozostaje Skarb Państwa. Jednocześnie wpływy uzyskane za zwierzynę martwą – odstrzeloną lub żywą – pochodzącą z odłowów, zasilają budżety podmiotów zajmujących się gospodarką łowiecką. Niemniej jednak podmioty te odpowiadają prawnie i finansowo za szkody wyrządzone przez zwierzynę w uprawach polowych i w lasach, czyli za szkody, które zwierzyna wyrządziła za życia. Taka konstrukcja jurystyczna sprawia, że prawny właściciel zwierzyny nie odpowiada za jej działania, a scedowane to zostało na podmioty zajmujące się gospodarką łowiecką niejako w zamian za środki finansowe uzyskane za tusze odstrzelonych zwierząt lub sprzedane zwierzęta żywe w ramach przesiedleń. Należy również podkreślić ogromną rolę myśliwych i kół łowieckich w zwalczaniu i ograniczaniu rozprzestrzeniania się afrykańskiego pomoru świń. Obowiązki te nałożone zostały na myśliwych inną ustawą i pomimo wypłaty myśliwym rekompensat finansowych za wykonywanie tzw. odstrzałów sanitarnych i tak zdecydowaną większość kosztów ponoszą koła łowieckie i myśliwy taki odstrzał wykonujący. Zatem, opisane rozwiązania prawne i organizacyjne są optymalne pod względem funkcjonowania populacji poszczególnych gatunków zwierzyny jak i pod względem organizacyjnym funkcjonowania całego systemu związanego z wykonywaniem tych zadań, a głównie Państwa, jako instytucji sprawującej tylko nadzór nad łowiectwem. Realizowane jest to w oparciu o pasję i wiele godzin prac społecznych myśliwych dla dobra ekosystemów i przyrody, jako całości.